

Historie centrum Geleen

Geleen, algemeen:

Geleen, dankt haar naam aan de Geleenbeek, die de oostgrens van de gemeente vormde. De naam voor de gemeente is afgeleid van 'Op-Geleen', het huidige 'Oud-Geleen', maar omvat meerdere dorpskernen ook de oudere nederzettingen Lutterade, Krawinkel en Spaans Neerbeek.

Sinds de Romeinse tijd en de Middeleeuwen heeft de mens zichtbare sporen nagelaten in onze omgeving. Wegen, kavelstructuren, beeklopen, graften, boerderijen, kastelen, kerken, kloosters, kapellen, molens en gehuchten. Akkerbouw en veeteelt was de drijvende factor achter de wijzigingen in het landschap. Daarop werd de omgeving ingericht. De bewoning bleef geconcentreerd in dorpen, hoewel die door ontginning steeds verder van het bosgebied af kwamen te liggen. Wel werden gestaag ook langs veedriften van Geleen naar het Graetbos nieuwe nederzettingen gesticht als Lutterade en Krawinkel. In de late Middeleeuwen zijn er nog weinig onontgonnen gebieden over. Graetbos werd Graetheide.

Het huidige Geleen is ontstaan bij de komst van de Staatsmijn Maurits. Te midden van de oude dorpskernen Oud-Geleen, Lutterade en Krawinkel ontstond begin 20e eeuw het nieuwe stadscentrum van Geleen. Na de komst van de mijnen groeiden de kernen van de drie nederzettingen, waarvan Oud-Geleen de oudste en tevens grootste vormt, samen tot het huidige Geleen. via de in de laatste eeuw ontstane wijken. Naast de directe ingreep van de mijn en de latere chemische industrie op het landschap, de diverse industriële gebouwen en benodigde logistieke zaken, heeft deze ontwikkeling geleid tot een exponentiele bevolkingstoename, uitbreiding van woonwijken en splinternieuw centrum. De bevolking nam toe tot begin jaren 70 vorige eeuw tot 37.000 inwoners. Daarna, vooral door de sluiting van de mijnen aangekondigd in 1965, is de bevolking iets afgenomen.

Geleen, centrum:

Op de open ruimte tussen de drie oude dorpskernen Lutterade, Krawinkel en Oud-Geleen ontwikkelt J.Th.J (Jos) Cuypers een centrum. Met als eerste bebouwing het nieuwe Raadhuis in 1922*, met een marktplein. Daarna richtte men zich op woningbouw en ontstond aan de noordoostzijde onder andere de mijnkolonie Lindenheuvel. (**Het Raadhuis is een ontwerp van Jos Cuypers en Pierre Cuypers jr.*).

Aanvankelijk concentreerde winkels en andere centrumbebouwing zich langs de doorgaande en invalswegen. Lang zijn er open ruimtes in het centrum aanwezig geweest. Gaandeweg vestigden zich grote warenhuizen in het centrum (oa. V&D) en werden autovrije winkelstraten aangelegd. Na de verdere ontwikkeling van de nieuwe stad in de jaren 1930 was de Markt centraal gelegen binnen het daaromheen aangelegde centrum. De belangrijkste winkelstraten waren in het begin van het ontstaan van het centrum de Raadhuisstraat en de Annastraat. Van heinde en ver vestigden zich middenstanders in Geleen Centrum, gefocust op de ontwikkelingen rond de explosieve bevolkingsgroei door de aanwezigheid van de mijn Maurits en haar nevenbedrijven. In het midden van de jaren 1950 werd het onverharde deel ten noorden van de Markt eveneens bij de Markt getrokken en kreeg de naam de naam Nieuwe Markt. Hier ontstond het nieuwe centrum met nieuwe gebouwen voor publiekstrekkingen als V&D en C&A.

In de jaren 1980 werden een groot deel van de oude markt en de gehele nieuwe markt autovrij gemaakt en gewijzigd in een voetgangersdomein. Een deel van de oude markt werd ingericht als parkeerplaats voor auto's. De laatste herinrichting vond plaats vanaf 2008 na het vertrek van de warenhuizen V&D en C&A en was van grote omvang. Het centrum werd onder het toezicht van stedenbouwkundige Kees Rijnboutt vernieuwd. V&D en C&A, inclusief de HEMA aan de Salmstraat, en alle omliggende gebouwen gingen tegen de vlakte en er kwamen nieuwe gebouwen en een grote parkeergarage.